

Тетерук Марина Андріївна,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

УДК 347.965

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ АДВОКАТОМ КОНСУЛЬТАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З МЕТОЮ ЗВЕРНЕННЯ ДО НОТАРІУСА

В даній статті розглядається питання механізму реалізації адвокатської таємниці при здійсненні адвокатом консультативної роботи. Аналізується можливість звернення до нотаріуса як альтернативи судового розгляду. Досліджується можливість доступу адвоката до нотаріальної таємниці.

Ключові слова: адвокатська таємниця, нотаріальна таємниця, конфіденційність, захист прав, консультативна діяльність.

Метою даного дослідження є аналіз меж та предмету адвокатської таємниці, розуміння та значення консультативної діяльності адвоката та виокремлення важливих аспектів дії адвокатської таємниці під час надання адвокатом консультації. Окрім того, в даній статті вивчено механізм захисту інформації, що становить адвокатську таємницю, при зверненні до нотаріуса.

Питання реалізації принципу адвокатської таємниці беззаперечно має наукову та практичну актуальність, адже звертаючись до адвоката клієнт прагне отримати якісну професійну правову допомогу і відповідно розкриває різноманітні особисті дані з розумінням того, що його права гарантуються принципом конфіденційності та інститутом адвокатської таємниці. Під час надання консультації та на інших етапах своєї професійної діяльності адвокат має розуміти межі та зміст адвокатської таємниці та обирати правову позицію з врахуванням потреби в максимальній захищеності конфіденційної інформації клієнта та враховувати різноманітні альтернативи у вирішенні питань та проблем, які має клієнт.

Вивченням проблем інституту адвокатської таємниці займалися такі вчені: О. Святоцький, Л. Шульга, Т. Варфоломеева, О. Яновська, С. Фурса та інші. Питання здійснення адвокатом консультативної діяльності досліджували С. Фурса, Є. Фурса, Д. Фіолевський, Я. Зейкан, С. Сафулько та інші.

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» у статті 4 закріплює принципи, на яких базується адвокатська діяльність, зокрема це верховенство права, законність, незалежність, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів [1]. Зміст даних принципів не розкривається законодавцем, проте Установчий З'їзд адвокатів України 17.11.2012 року затвердив **Правила адвокатської етики, де в статті 10**

визначається, що дотримання принципу конфіденційності є необхідною і згодом найважливішою передумовою довірчих відносин між адвокатом і клієнтом, без яких є неможливим належне надання правової допомоги, здійснення захисту та представництва. Тому збереження конфіденційності будь-якої інформації, яка визначена як предмет адвокатської таємниці Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» або становить персональні дані про фізичну особу, які охороняються законодавством з питань захисту персональних даних, є правом адвоката у відносинах з усіма суб'єктами права, які можуть вимагати розголошення такої інформації, та обов'язком щодо клієнта і тих осіб, кого ця інформація стосується [2]. Фактично принцип конфіденційності включає два елементи: адвокатську таємницю та персональні дані про фізичну особу, які охороняються законодавством з питань захисту персональних даних. На мою думку, принцип конфіденційності ширший за адвокатську таємницю. Оскільки іноді сторони виявляють бажання визнати конфіденційними навіть умови договору між ними, розмір гонорару, тощо. А адвокатська таємниця стосується саме проблеми, щодо вирішення якої звернулася особа.

Законодавчо адвокатська таємниця визначена як будь-яка інформація, що стала відома адвокату, помічнику адвоката, стажисту адвоката, особі, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, про клієнта, а також питання, з яких клієнт (особа, якій відмовлено в укладенні договору про надання правової допомоги з передбачених законом підстав) звертався до адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання, зміст порад, консультацій, роз'яснень адвоката, складені ним документи, інформація, що зберігається на електронних носіях, та інші документи і відомості, одержані ад-

вокатом під час здійснення адвокатської діяльності [1].

Поняття «адвокатської таємниці» та меж її поширення виникає багато дискусій серед науковців. Для прикладу, момент виникнення адвокатської таємниці часто пов'язується з самим фактом звернення особи за наданням правової допомоги. Зокрема О. Заднепровський наголошує, що факт звернення особи до адвоката, реєстрація чи запис її анкетних даних у книзі обліку угод на надання правової допомоги охоплюється адвокатською таємницею [3, с. 46]. На думку М. Барщевського з моменту, коли «громадянин переступив поріг офісу адвоката, всі подальші події – суть адвокатської таємниці» [4, с. 47].

Поняття «адвокатська таємниця» визначається як відомості, що отримані адвокатом у зв'язку з наданням юридичної допомоги (А. Л. Ципкін, Ю. І. Стецовський, В. В. Леоненко та Д. П. Ватман), які можуть бути як сприятливими, так і несприятливими для клієнта (Г. Ф. Горський, Л. Д. Кокорев, Д. П. Котов та Ф. Г. Хайрутдінова), факт звернення та умови, що спонукали до цього, відомості про злочин, його учасників, дані про особисте життя клієнта, відомості з матеріалів справи, листування, матеріали адвокатського дос'є (І. Л. Петрухін, М. Ю. Барщевський), умови договору про надання юридичної допомоги (Т. В. Варфоломєєва), суть консультацій, порад та роз'яснень (О. Д. Святоцький, М. М. Михеєнко, О. Г. Яновська), відомості, що можуть завдати шкоди клієнту (Н. В. Черкасова), тощо [5].

В. В. Забровський наголошує на тому, що дане поняття є настільки абстрактним та стосується такої кількості індивідуальних випадків, що на законодавчому рівні просто неможливо чітко й повністю описати його межі, натомість він пропонує щоб клієнт сам визначав, які межі має «його» адвокатська таємниця, що дало б змогу вже на стадії укладення договору між клієнтом та адвокатом визначити наперед межі розголошення тих чи інших відомостей [6, с. 277].

Також варто зауважити, що поняття «адвокатська таємниця» охоплює не лише факти, які є несприятливими для клієнта, а й інші дані, які він не бажає розголошувати широкому загалу [7, с. 191].

Як на мене, розуміння меж адвокатської таємниці все ж має обмежуватися моментом укладення договору про надання правової допомоги, адже адвокатська діяльність здійснюється на підставі договору про надання правової допомоги, відповідно його відсутність не дає можливості стверджувати про здійснення саме адвокатської діяльності. В Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачаються випадки укладення договору про правову допомогу в усній формі, а саме: надання

усних і письмових консультацій, роз'яснень із правових питань з подальшим записом про це в журналі та врученням клієнту документа, що підтверджує оплату гонорару (винагороди); якщо клієнт невідкладно потребує надання правової допомоги, а укладення письмового договору за конкретних обставин є неможливим – з подальшим укладенням договору в письмовій формі протягом трьох днів, а якщо для цього існують об'єктивні перешкоди – у найближчий можливий строк [1].

Фактично без укладення договору про надання правової допомоги в письмовій чи усній формі адвокат не може вважатися таким, що здійснює адвокатську діяльність. Відповідно надання клієнту консультацій, які є різновидом адвокатської діяльності, без укладення договору свідчить про неможливість застосування до даних правовідносин такої гарантії адвокатської діяльності як «адвокатська таємниця».

Враховуючи вищезазначене слід визначити розуміння консультації як одного з видів адвокатської діяльності. Зокрема С. О. Успенський під адвокатською консультацією розуміє наданням адвокатом правової інформації клієнту, тобто особі, яка звернулася до адвоката за наданням правової допомоги, з конкретного питання або у конкретній справі у безоплатній або оплатній формі [8, с. 173].

Л. А. Воскобитова визначає адвокатську консультацію як процес взаємодії адвоката і довірителя з приводу проблеми останнього і з метою виявлення можливих правових варіантів її розв'язання та їхніх наслідків, з'ясування шляхів і способів реалізації обраного варіанта розв'язання проблеми [9, с. 50].

Поряд з тим під час консультації адвокат повинен роз'яснити клієнтові комплекс норм матеріального права, які стосуються обставин справи, а також норми процесуального права, щодо можливості захисту прав в судовому порядку, разом з можливими альтернативними способами захисту – позасудовими.

Окрім того, якщо поглянути на консультативну роботу через призму адвокатської таємниці, то доречно зазначити, що адвокат при здійсненні такого виду діяльності повинен роз'яснити клієнтові суть адвокатської таємниці, межі її поширення, відповідальність адвоката у разі її розголошення, тощо. Оскільки клієнт не завжди є юридично-обізнаною особою, то дана інформація може стати підґрунтям для розуміння його захищеності та можливості розповісти адвокату правдиві та дійсні обставини справи. Також в комплексі з вищезазначеною інформацією, адвокат повинен прояснити юридичні наслідки, які можуть мати місце у випадки приховання певних важливих даних по справі, для прикладу програв справи.

Загалом консультативна робота адвоката являє собою найбільш об'ємний і дуже важливий сектор діяльності адвокатури. З консультативної роботи починаються всі інші види юридичної практики: надання роз'яснень з правових питань, правовий супровід діяльності юридичних і фізичних осіб, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, держави; складення заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру; представництво інтересів фізичних і юридичних осіб у судах, тощо.

У Вступі до Загального кодексу для адвокатів країн Європейського співтовариства зазначається, що «адвокат має діяти в інтересах права в цілому так само, як і в інтересах тих, чий права і свободи йому довірено захищати; не лише виступати в суді від імені клієнта, а й надавати йому юридичну допомогу у вигляді порад і консультацій» [10]. Тобто, консультативна робота є не менш важливою ніж представництво клієнта в суді, тому що своєчасна і правильна консультація може допомогти ефективніше та без втрати часу вирішити наявну правову проблему без судового розгляду.

Підсумовуючи, можна зазначити деякі аспекти щодо розуміння адвокатської таємниці, які адвокат має роз'яснити клієнтові при наданні консультації:

- момент виникнення адвокатської таємниці, межі її поширення, випадки, коли вона може бути припинена;
- наявність відповідальності адвоката у разі її розголошення, що свідчить про захищеність інформації, що надається клієнтом;
- можливість настання негативних юридичних наслідків у випадку приховання певних обставин справи;
- важливість укладення договору, який є підставою виникнення і водночас доказом поширення на дані правовідносини адвокатської таємниці;
- окрім того, варто зазначити, що вирішення справи в судовому процесі характеризується принципами гласності та відкритості, тому якщо клієнт прагне не розголошувати певні дані, то адвокат має запропонувати альтернативні способи вирішення справи, зокрема це можуть бути переговори чи медіація за результатами яких існує можливість укласти нотаріально посвідчений договір.

Щодо останнього аспекту, то слід наголосити, що адвокат може радити звернення до нотаріуса як альтернативу лише у випадку існування безспірних правовідносин.

На нотаріат в Україні покладено обов'язок посвідчувати та засвідчувати безспірні права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняти інші нотаріальні дії, з метою надання їм юридичної достовірності [11]. Звернення до нотаріуса часто може бути вигіднішим для клієнта, оскільки вчи-

нення нотаріальних дій характеризується оперативністю у порівнянні із судовим процесом.

Важливою перевагою вчинення нотаріальних дій є існування нотаріальної таємниці, яка передбачена статтею 8 Закону України «Про нотаріат». Законодавець визнає нотаріальну таємницю як сукупність відомостей, отриманих під час вчинення нотаріальної дії або звернення до нотаріуса заінтересованої особи, в тому числі про особу, її майно, особисті майнові та немайнові права і обов'язки тощо. Довідки про вчинені нотаріальні дії та копії документів, що зберігаються у нотаріуса, видаються нотаріусом виключно фізичним та юридичним особам, за дорученням яких або щодо яких вчинялися нотаріальні дії. У разі смерті особи чи визнання її померлою такі довідки видаються спадкоємцям померлого. Довідки про вчинені нотаріальні дії та інші документи надаються нотаріусом протягом десяти робочих днів на обґрунтовану письмову вимогу суду, прокуратури, органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування у зв'язку з кримінальними провадженням, цивільними, господарськими, адміністративними справами, справами про адміністративні правопорушення, що знаходяться в провадженні цих органів [11].

Що стосується адвоката, то інформація про вчинену нотаріальну дію може бути потрібною при консультаціях клієнта, підготовці заяви для звернення до суду, при виробленні правової позиції у справі, вирішенні питання про правову перспективу справи та можливість прийняття доручення на ведення цивільної справи. Фактично на адвокатів, представників осіб також покладається обов'язок дотримання таємниці вчинення нотаріальних дій [12, с. 87].

На розвиток думки С. Я. Фурси, слід додати, до перелічених в статті 8 Закону України «Про нотаріат» суб'єктів, які можуть отримувати від нотаріуса довідки про вчинені нотаріальні дії та інші документи, адвоката, адже він не може розголошувати нотаріальну таємницю, виходячи із Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та «Правил адвокатської етики». Він зобов'язаний зберігати у таємниці інформацію, що стала йому відома у зв'язку із виконанням професійних обов'язків. Право адвоката на отримання певної інформації щодо вчинення нотаріальної дії також зумовлене нормою ст. 8 Закону України «Про нотаріат»: довідки про вчинені нотаріальні дії та копії документів, що зберігаються у нотаріуса, видаються виключно фізичним та юридичним особам, за дорученням яких або щодо яких вчинялися нотаріальні дії. На практиці нотаріуси практично завжди відмовляють адвокатам у наданні інформації про вчинену нотаріальну дію [13, с. 366].

Окрім того, варто наголосити на можливості так званого «переходу» від адвокатської таємниці до нотаріальної. Даний перехід можливо розглянути на прикладі посвідчення заповіту. Зокрема стаття 1255 Цивільного кодексу України визначає таємницю заповіту, яка полягає в тому, що нотаріус, інша посадова, службова особа, яка посвідчує заповіт, свідки, а також фізична особа, яка підписує заповіт замість заповідача, не мають права до відкриття спадщини розголошувати відомості щодо факту складення заповіту, його змісту, скасування або зміни заповіту [14]. Тобто фактично дана норма в комплексі зі статтею 8 Закону України «Про нотаріат» забезпечує клієнтові дотримання принципу нотаріальної таємниці.

Проте варто зазначити, що заповіт це один із можливих варіантів розпорядження своїм майном на випадок смерті, який може бути використаний залежно від обставин на рівні із договором довічного утримання, договором дарування чи спадковим договором. Відповідно у випадку звернення клієнта до адвоката з метою отримання консультації щодо розпорядження його майном на випадок смерті, адвокат має роз'яснити, які правочини можуть бути укладені, та які правові наслідки вони породжують. У випадку прийняття рішення клієнтом на користь укладення заповіту, адвокат пояснює законодавчо передбачені умови, дотримання яких забезпечить належну реалізацію волі особи. В силу дії статті 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», інформація, отримана від клієнта під час здійснення адвокатом консультації, вважається адвокатською таємницею і відповідно не може бути розголошена. Фактично це демонструє можливість захисту інформації клієнта починаючи з моменту звернення до адвоката і переходячи до її захисту в рамках нотаріальної таємниці.

Висновки. Отже з врахуванням вищезазначеного можна підсумувати, що адвокатська таємниця є однією з основоположних гарантій адвокатської діяльності, що слугує підставою для встановлення довірчих відносин адвоката з клієнтом. Саме під час здійснення консультативної діяльності адвокат отримує основні дані, що становлять зміст адвокатської таємниці, і відповідно має забезпечити їх не розголошення та вирішити проблему з якою звернувся клієнт з врахуванням принципу конфіденційності. Також адвокат має роз'яснити принцип дії адвокатської таємниці, підстави виникнення, настання відповідальності за її розголошення. Поряд з тим, оскільки судовий розгляд характеризується гласністю та відкритістю, то адвокат може запропонувати інші альтернативні способи вирішення справи, зокрема, медіація, переговори, звернення до нотаріуса, тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 № 5076-VI // Законодавство України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5076-17/>.
2. Правила адвокатської етики від 17.11.2012р. / Установчий З'їзд адвокатів України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vkdkka.org/pravil-advokatskoji-etiki/>.
3. Задніпровський А. П. Забезпечення збереження адвокатської таємниці і дія принципу презумпції невинуватості. Чи гарантія декларація? / А. П. Задніпровський. // Адвокат. – 2002. – № 2. – С. 46.
4. Барщевський М. Ю. Адвокат. Адвокатская фирма. Адвокатура / М. Ю. Барщевский. – М.: Белые альвы, 1994. – С. 47.
5. Логінова С. М. Адвокатська таємниця: теорія і практика [Електронний ресурс] / С. М. Логінова // Автореф. дис...канд. юрид. наук. – К. – 2002. – Режим доступу до ресурсу: <http://splanet.ru/paper/r1-29296.php>.
6. Заборовський В. В., Гечка К. В. Проблемні питання визначення поняття «адвокатська таємниця» / В. В. Заборовський, К. В. Гечка // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. – 2014. – Вип. 25. – С. 274–277
7. Адвокатура України: підручник / Подгорецький М. А., Яновська О. Г. – К.: Юрінком Інтер, 2014. – 368 с.
8. Успенський С. О. Професійна адвокатська консультація – перший крок до успішного вирішення справи / Успенський С. О. // Європейські перспективи. – 2015. – С. 172–177.
9. Адвокат: навьки професіонального мастерства / Е. Ю. Булакова [и др.]; ред. Л. А. Воскобитова [и др.]; Программа правових ініціатив для стран Центральной Европы и Евразии Американской ассоциации адвокатов (ABA CEELI), Бюро по демократическим ин-там и правам человека Организации по безопасности и сотрудничеству в Европе (БДИПЧ ОБСЕ). – М.: Волтерс Клувер, 2006. – XXII, 568 с.
10. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_343.
11. Закон України «Про нотаріат» від 2 вересня 1993 року № 3425-XII. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>.
12. Теорія нотаріального процесу [текст]: Науково-практичний посібник / За заг. ред. С. Я. Фурси. – К.: Алерта; Центр учбової літератури, 2012. – 920 с.
13. Панталієнко Я. П. Нотаріальна таємниця – одне із загальних правил вчинення нотаріальних дій / Я. П. Панталієнко // Держава і право. – 2009. – Вип. 44. – С. 363–368.
14. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

Тетерук Марина Андреевна
**РЕАЛИЗАЦИЯ ПРИНЦИПА АДВОКАТСКОЙ ТАЙНЫ ПРИ ОСУЩЕСТВЛЕНИИ
 АДВОКАТОМ КОНСУЛЬТАТИВНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ С ЦЕЛЬЮ ОБРАЩЕНИЯ
 К НОТАРИУСУ**

В данной статье рассматривается вопрос механизма реализации адвокатской тайны при осуществлении адвокатом консультативной работы. Анализируется возможность обращения к нотариусу как альтернативы судебному разбирательству. Исследуется возможность доступа адвоката к нотариальной тайне.

Ключевые слова: адвокатская тайна, нотариальная тайна, конфиденциальность, защита прав, консультативная деятельность.

Maryna Teteruk
**THE IMPLEMENTATION OF THE PRINCIPLE OF ATTORNEY-CLIENT PRIVILEGE DURING
 ATTORNEY CONSULTING ACTIVITY FOR THE PURPOSE OF APPEAL TO THE NOTARY**

This article discusses the mechanism of realization of the principle of attorney-client privilege during attorney consulting activity. The possibility of appeal to the notary as an alternative to court proceedings. Study an ability of attorney access to notarial secret.

Keywords: attorney-client privilege, notarial secret, privacy, protection of rights, consulting activity.

Ященко Неллі Леонідівна,
 Київський національний університет імені Тараса Шевченка

УДК 347.965

**ПРИНЦИП КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА ДОБРОСОВІСНОСТІ
 ПІД ЧАС НАДАННЯ АДВОКАТОМ КОНСУЛЬТАЦІЙ
 З МЕТОЮ ЗВЕРНЕННЯ ДО НОТАРІУСА**

У статті проаналізовано основні аспекти закріплення принципу компетентності та добросовісності адвоката у національному законодавстві у порівнянні з іноземним досвідом. Проведено аналогію з принципом професійної компетентності та морально-етичних стандартів нотаріуса. Також висвітлено механізм реалізації на практиці принципу компетентності та добросовісності адвоката з метою звернення до нотаріуса.

Ключові слова: адвокат, компетентність, принцип компетентності та добросовісності, консультативна робота, аліментний договір, нотаріус.

Актуальність дослідження. Роль адвоката у функціонуванні правової системи держави визначається гарантіями, які йому надає законодавець. Ми маємо на увазі такі гарантії, як адвокатська таємниця, особлива процедура обшуку житла, можливість подання адвокатських запитів. Тому введення монополії адвокатів зумовлено потребою підвищення рівня гарантованості права особи на отримання висококваліфікованої правової допомоги, чи «професійної правничої» допомоги, як зазначено у чинних нормах Конституції. Але в той же час постає питання про реальну компетентність та добросовісність адвокатів, про наявний та очікуваний рівень довіри та поваги до адвоката та адвокатури як інституту в цілому. Однозначно, роль адвоката як представника у нотаріальному процесі або на попередньому етапі – консультування – є важливою в аспекті попередження порушення прав та інтересів осіб, а також зміцнення охорони прав під час досудового регулювання правовідносин.

Участь адвоката у нотаріальному процесі досліджується такими вченими як: С.Я. Фурса, В.В. Баранкова, М.В. Бондарева, Н.С. Горбань, Т.М. Кучер, І.С. Мельник, Я.П. Панталієнко, О.С. Снідевич, та багато інших. Але один із аспектів такої участі адвоката – розуміння та практичне застосування принципу компетентності та добросовісності адвоката ще потребує наукового дослідження.

Мета дослідження. Дослідити на теоретичному рівні принцип компетентності та добросовісності під час консультативної роботи адвоката та з'ясувати практичне застосування відповідного принципу конкретно з метою звернення до нотаріуса.

Проблематика. У чинному законодавстві закріплене загальне визначення, але немає достатніх тлумачень та інших способів розуміння реалізації принципу компетентності та добросовісності адвоката на практиці. Отож, необхідна деталізація правової регламентації відповідного принципу, наприклад, з урахуванням іноземного досвіду.